

ELS GARROTXINS ALS CAMPS NAZIS
JORDI PUJIULA

La publicació el 1977 del llibre de Montserrat Roig *Els catalans als camps nazis*¹ va significar per a molta gent la descoberta de com l'horror dels camps d'extermini alemanys havia afectat de ple els refugiats espanyols a França, i en aquest cas els catalans, als quals també s'aplicà una política d'eliminació i oblit (nit i boira) comparable, en certs aspectes i salvant les proporcions, a la que s'aplicà a altres col·lectius europeus, en especial als jueus. Cap a dos mil ciutadans dels Països Catalans moriren a Mauthausen, que és on anà a parar la majoria dels deportats. Les llistes dels morts, distribuïdes per comarques, ja ens varen permetre conèixer l'abast de l'extermini amb noms que sovint ens eren coneguts, o que ens tocaven de ben a prop. Pel que fa a la Garrotxa, vaig publicar una primera aproximació, a partir fonamentalment del llibre de Montserrat Roig, amb detalls biogràfics i amb algun afegit de víctimes que em constava que havien mort en altres camps d'extermini, a més del de Mauthausen². Aleshores el total de víctimes garrotxines ascendia a 13 (el llibre de la malaguanyada escriptora en donava 12) i ja vaig apuntar que la xifra podia ser superior atès que no es coneixien els noms de deportats a altres camps nazis. Una xifra que vaig repetir en el llibre sobre el total de víctimes per la Guerra Civil a la Garrotxa³. Des d'aleshores no s'havien fet altres aportacions a l'estudi dels deportats als camps nazis, i encara amb motiu del seixantè aniversari

¹ ROIG, Montserrat. *Els catalans als camps nazis*. Barcelona. Edicions 62. 1977.

² PUJIULA, Jordi. Olotins i el III Reich. Olot. *Olot-Misión* núm. 1163. Setembre. 1978

³ PUJIULA, Jordi. GIRONA, Ramon. BATLLE, Carles. *Els morts per la guerra civil a la Garrotxa (1936-1945)*. Olot. Llibres de Batet. 1993.

de l'alliberament dels camps, algun text publicat persistia en les xifres que havia aportat la Montserrat Roig, i amb importants llacunes bibliogràfiques.

En aquest sentit la recent publicació del treball de Benito Bermejo i Sandra Checa⁴ ha significat una nova i més àmplia aproximació al total de víctimes, atès que han pogut revisar les llistes d'altres camps de la mort. Constitueix una obra gairebé definitiva sobre aquell horror. En concret es detallen els noms de 1.856 deportats catalans (del Principat exclusivament, mentre que la Montserrat Roig es referia als Països Catalans), una gran majoria dels quals moriren als camps, i sens dubte significaren el major nombre, amb un 21%, del total de deportats espanyols. Tot i això, el fet que l'important treball de Bermejo i Checa contingui algunes mancances i inexactituds –certament lleus, val a dir-ho–, així com la ubicació a la Garrotxa de deportats que figuren registrats en el seu lloc de naixement –per bé que foren figures rellevants residents a la nostra comarca–, m'ha fet revisar i aportar algunes dades sobre els deportats garrotxins.

Del total de 29 persones de la Garrotxa que ha estat documentat que varen passar pels camps nazis, almenys 18 hi perderen la vida, xifra que representa un 62% del total, en consonància amb les dades que aporta Bermejo pel conjunt dels deportats, i indica clarament la política d'extermini que es va dur a terme amb els refugiats espanyols, per indicació clara de les autoritats franquistes.

La llista que proposo, amb alguns detalls i les actualitzacions (reubicació per lloc de residència i noves aportacions, ordenats per pobles de la comarca), seria la següent:

BASSEGODA

Joan Renart Vilanova. Nascut el 07/09/1913. Deportat a Mauthausen el 25/01/1941. Traslladat a Güsen el 20/10/1941. Mort el 20/11/1941.

BEGUDÀ

Pere Macias Costa. Nascut el 27/11/1911. Havia estat membre actiu de les Joventuts Libertàries i de la CNT. En exiliar-se a França el 1939 passà al camp de Sept Fonds, i s'allistà a les companyies de treballadors reclutades pels francesos. Capturat pels alemanys, des de Strasbourg fou deportat a Mauthausen el 13/12/1940. Traslladat a Güsen el 17/02/1941. Mort el 02/11/1941.

⁴ BERMEJO, Benito. CHECA, Sandra. *Libro Memorial. Españoles deportados a los campos nazis (1940-1945)*. Madrid. Ministeri de Cultura. 2006.

BESALÚ

Joan Cabretosa Font. Nascut el 24/12/1899. Deportat a Mauthausen el 05/08/1941. Traslladat a Güsen el 20/10/1941. Mort el 30/12/1941.

Rafael Sitjà. Nascut el 03/06/1909. Deportat a Buchenwald el 19/01/1944. Alliberat en data no determinada.

CASTELLFOLLIT DE LA ROCA

Jaume Masó. Nascut el 10/03/1899. Deportat a Compiègne el 17/01/1944. Traslladat a Buchenwald el 19/01/1944. Traslladat a Flossenbürg el 23/02/1944. Mort el 29/09/1944.

Joan Sala Freixa. Nascut el 03/08/1915. Deportat a Mauthausen el 21/01/1941. Alliberat el 05/05/1945.

MONTAGUT

Joan Ripoll. Nascut el 06/06/1888. Deportat a Buchenwald el 06/08/1944. Mort el 13/01/1945.

OIX

Simon Soler Font. Nascut el 29/07/1910. Deportat a Mauthausen el 13/12/1940. Mort el 15/10/1942.

OLOT

Joaquim Jutglar Frigola. Nascut el 14/12/1903. Membre del PSUC, arribà a ser el màxim dirigent del partit a Olot durant la Guerra Civil. Deportat a Mauthausen el 03/04/1941. Alliberat el 05/05/1945.

Josep Picola Busquets (utilitzà el nom suposat de Ramon Guasch, natural de Vilafranca del Penedès). Nascut a Olot el 30/06/1915. Membre del POUM, fou un destacat dirigent del Sindicat Agrícola local. Formà part del Comitè de Milícies en representació d'aquest sindicat. Exiliat el 1939, entrà a formar part de la xarxa d'evasió d'aviadors aliats i altres personalitats que dirigí Josep Rovira. Detingut per la Gestapo en el curs d'un servei quan acabava de passar la frontera. Deportat a Compiègne el 17/01/1944. Deportat a Buchenwald el 19/01/1944. Traslladat a Flossenbürg el 23/02/1944. Traslladat a Johangeorgenstadt el 26/02/1944. Mort en aquest darrer camp en data indeterminada⁵. D'aquest deportat en donaré notícia més extensa més endavant.

Ramon Poyo. Nascut a Aitona (Lleida), resident a Olot. Membre del PSUC. Fou membre del Comitè de Milícies Antifeixistes i del Comitè d'Indústria. Ocupà el

⁵ PUJIULA RIBERA, Jordi. Olotins i el III Reich. *Op. Cit.*

càrrec de conseller delegat en funcions d'alcalde de la ciutat d'Olot, el gener del 1938. Detingut el desembre del 1942 a Briennon-sur-Armançon per possessió de propaganda clandestina⁶. Fou traslladat al camp de Compiègne el 17/01/1944. Deportat al camp de Buchenwald el 19/01/1944. Alliberat en aquest camp en data no determinada.

Lluís Ribas. Nascut a Navata el 23/09/1898, resident a Olot. Membre de la CNT, ocupà també l'alcaldia d'Olot en representació del sindicat anarquista en l'època dels Consellers de torn, el 1937. Detingut a Bordeus, probablement per col·laboració amb la resistència⁷. Deportat a Compiègne el 17/01/1944. Traslladat a Buchenwald el 19/01/1944. Alliberat en aquest darrer camp en data indeterminada.

Albert Sala Cros. Nascut el 29/01/1909. Deportat a Mauthausen el 19/12/1941. Traslladat a Dachau el 08/11/1942. Alliberat el 30/04/1945.

Lluís Soy Vilanova. Nascut el 04/06/1908. Treballava als tallers de sants. Membre del BOC i del POUM. Des dels camps de concentració francesos passà a treballar a Angoulême, on fou capturat, juntament amb tots els altres exiliats espanyols de la població, pels alemanys. Deportat a Mauthausen el 24/08/1940. Traslladat a Güsen el 24/01/1941. Mort al castell de Hartheim, probablement gasejat en el trajecte, el 27/09/1941.

Pel que fa als deportats de la ciutat d'Olot, no podem deixar d'esmentar els germans **Àngel i Ramon Artola Casals**, morts a Mauthausen, ambdós mestres, originaris de Sant Hilari Sacalm. Foren detinguts a Angoulême i deportats a Mauthausen, on moriren el mateix dia 31/8/1941, durant el seu trasllat a Güsen. Els dos germans tenien fortes vinculacions amb Olot, atès que la seva mare hi residia amb el germà gran, Manuel, aleshores mestre del Grup Escolar –també represaliat pel franquisme–, juntament amb l'esposa de l'Àngel, a la nostra ciutat. En Ramon exercia de mestre a Mallorca, però els dos germans vingueren a refugiar-se a Olot durant la guerra, i des d'aquí emprengueren el camí de l'exili, on trobaren la mort.

LESPRESES

Rosendo Barris Soler. Nascut el 25/02/1921. Deportat a Compiègne el 18/06/1944. Traslladat a Dachau el 20/06/1944. Traslladat a Buchenwald el 30/01/1945. Destí desconegut.

⁶ ANGEL SANZ, Miguel. *Luchando en tierras de Francia*. Ed. de la Torre. Madrid 1981.

⁷ Es pot trobar una referència d'aquest deportat a PLA I CORAL, Ramon. *Memòries de guerra i exili*. Olot. Edicions Municipals. 1982.

SALES DEL LIERCA

Josep Vergés Font. Nascut el 22/04/1918. Deportat a Compiègne el 21/05/1944. Traslladat a Neuengamme el 24/05/1944. Traslladat a Watenstedt. Mort en aquest camp el 01/03/1945.

SANT FERRIOL

Joan Compte Armañan. Nascut el 29/05/1917. Deportat a Mauthausen el 26/04/1941. Traslladat a Güsen el 20/10/1941. Mort el 16/12/1941.

SANT JAUME DEL LIERCA

Joan Vergés Claperols. Nascut el 24/06/1910. Deportat a Mauthausen el 08/08/1941. Traslladat a Güsen el 20/10/1941. Mort el 23/03/1942.

SANT JOAN LES FONTS

Estanislau Domènech Rigau. Nascut el 17/04/1911. Membre de la CNT. Deportat a Mauthausen el 27/01/1941. Traslladat a Güsen el 17/02/1941. Mort el 20/01/1942.

Marià Trilla Pujolriu. Nascut el 15/09/1919. Membre de la CNT. Deportat a Mauthausen el 06/08/1940. Traslladat a Güsen el 24/01/1941. Mort el 24/02/1942.

SANTA PAU

Miquel Claveguera. Nascut el 12/09/1912. Deportat a Compiègne el 18/06/1944. Traslladat a Dachau el 20/06/1944. Alliberat el 29/04/1945.

Lluís Masó Subirats. Nascut el 18/06/1905. Deportat a Mauthausen el 06/08/1940, en el primer transport de presoners espanyols que anaren a aquest camp. Traslladat a Güsen el 20/10/1941. Mort el 06/12/1941.

Jaume Pujolàs Colobrans. Nascut el 13/11/1900. Deportat a Mauthausen el 27/01/1941. Alliberat el 05/05/1945.

TORTELLÀ

Jaume Carreras Font. Nascut el 15/06/1895. Deportat a Mauthausen el 27/01/1941. Traslladat a Güsen el 17/02/1941. Mort el 24/10/1941.

Jaume Duran Cufí. Nascut el 04/07/1893. Deportat a Mauthausen el 26/04/1941. Traslladat a Güsen el 30/06/1941. Mort el 10/11/1942.

Jacint Quer Jordà. Nascut el 17/03/1919. Traslladat a Mauthausen el 27/01/1941. Alliberat el 05/05/1945.

Alexandre Ruiz Blanqué. Nascut el 31/05/1911. Deportat a Compiègne el 02/07/1911. Traslladat a Dachau el 05/07/1944. Destí desconegut. Probablement mort a Dachau⁸.

⁸ Probablement es tracta de «Ramon», un dels integrants de la xarxa d'evasió que dirigia Pep Rovira de la qual també formava part Josep Picola, i que va morir, segons totes les informacions, en els camps nazis, segurament a Dachau. Es pot consultar MITRANI, Therese. *Service d'évasion*. Ed. Continents. París, 1946. Recollit també per SÁNCHEZ AGUSTÍ, Ferran. *Espías, contrabando, maquis y evasión*. Ed. Milenio. Lleida 2003.

VALL DE BAS

Vicenç Tayant Serra. Nascut el 22/01/1890. Deportat a Dachau el 28/08/1944. Traslladat a Mauthausen el 16/09/1944. Alliberat el 05/05/1945.

VALL DE BIANYA

Sever Perramon Barnades. Nascut a la Canya (Vall de Bianya) el 8/06/1891. Residia a Barcelona. Destacat oftalmòleg i escriptor. Participà en el complot del Garraf i fou col·laborador dels presidents Macià i Companys. El 1936 formà part del Consell de Sanitat i dirigí l'Hospital de la Creu Roja de Barcelona. Exiliat el 1939, fou detingut per la Gestapo a Brussel·les, i deportat al camp de Buchenwald, del qual aconseguí sobreviure. A la sortida publicà, el juny del 1945, el treball *L'home en els camps nazis*, a la revista *Quaderns* de Perpinyà⁹, probablement un dels primers treballs en català que parlaven de l'horror als camps de la mort. El 1979 publicà a Catalunya el llibre: *Proverbis, dites i frases fetes*. Morí a París el 1980¹⁰.

EL CAS DE JOSEP PICOLA BUSQUETS

En el cas d'aquest deportat olotí, que trobà la mort als camps nazis, hem pogut reconstruir la seva peripècia vital mitjançant la informació dels seus companys i de la correspondència que va enviar als seus amics¹¹, de la qual ja vaig publicar una primera aproximació fa uns anys¹², i que avui aporto més íntegrament pel seu valor documental.

En aquest sentit, probablement caldria diferenciar dos grans grups de deportats als camps nazis. Una primera tongada de detinguts, simplement pel fet de ser refugiats espanyols en territoris ocupats pels alemanys, la majoria dels quals anaren a parar, el 1941, al camp de Mauthausen, on trobarien la mort una gran majoria. D'altra banda, trobem els deportats per col·laboració amb la resistència francesa o amb les xarxes d'evasió pels Pirineus, que foren detinguts i deportats el 1944, i anaren a parar a altres camps nazis, com ara el de Buchenwald, Dachau, Flossenbürg... Deportats que segurament tingueren un altre règim de comunicació amb l'exterior, a diferència de la política de silenci i pràctica desaparició que s'imposà als del primer grup.

⁹ SABATÉ CASELLAS, Ferran, *L'exili mèdic català*. Gimbernat, núm. 46. Barcelona. 2006.

¹⁰ El Dr. Sever Perramon no figura al llibre de Bermejo i Chueca. Per a més informació, vegeu: PLANAGUMÀ I GELADA, Antoni. Sever Perramon, in memoriam. *Gra de Fajol*, núm. 4, Olot. 1982.

¹¹ Vull agrair la donació de la documentació que em féu Àngel Blanc i Masdeu, dirigent olotí del BOC i del POUM, pocs anys abans de la seva mort.

¹² PUJIL·LA, Jordi. Olotins i el III Reich. Olot. *Op. cit.*

Josep Picola Busquets nasqué a Olot el 30 de juny del 1915 al mas el Peroler (ell mateix era conegut amb aquest nom), que era a prop del pont de ferro. Pagès de professió, participà activament en les lluites sindicals del seu ram. Fou membre del BOC i del POUM, i fou un dels dirigents del Sindicat Agrícola local, juntament amb l'Antoni Casadellà. En representació d'aquest organisme formà part del Comitè de Milícies Antifeixistes. Quan s'exilià, el 1939, passà pels camps de concentració francesos, i posteriorment s'establí a Ceret, treballant la terra. El seu amic Àngel Blanc em facilità, fa uns trenta anys, la documentació que tenia sobre en Picola i em féu un esbós biogràfic que transcriu en la seva totalitat pel seu valor documental sobre l'exili, les xarxes d'evasió i la deportació:

Josep Picola Busquets, va ésser un company que va néixer –políticament parlant– dels sindicats agrícoles. Els seus primers passos varen ser promoguts per Antoni Casadellà, fill de pagesos, com ell mateix. Ambdós pertanyien al partit marxista Bloc Obrer Camperol, que més tard es transformà en Partit Obrer d'Unificació Marxista. La seva activitat social i política fou apassionant. Era un jove que prometia molt: franc, obert, despertant una confiança sincera, en els mitjans dels petits explotants de la terra. Ben diferent de moltes figures preponderants del Partit, que o bé varen ésser jutges de pau¹³ o bé es varen entretenir fent de guardafronteres. Vingué l'exili. Vingué l'aventura de l'exili. En Picola va treballar a la terra, després de sortir dels camps de concentració francesos. Desarrelat del seu ambient social i polític, i jove com era, va escollir la vida fàcil però moral. Vingué la guerra de França i junt amb ella, la penúria d'aliments. A la llarga va deixar de treballar a la terra, dedicant-se a les permutes d'aliments que tot seguit començaren a escassejar. Però també va cansar-se'n d'aquesta mena de treball, anant-se'n de dret cap al camí de passar gent a la frontera. Vivia a Ceret, era ben situat per fer-ho. El seu treball consistia d'anar a buscar homes que volien fugir de França (jueus, militars, personalitats polítiques, aviadors anglesos, que els seus aparells havien estat abatuts). Era una cadena que venia de l'interior de França. Llavors, a Perpinyà, els recollien; i a la nit, a peu, passant llocs estratègics, arribaven a Ceret; l'endemà els acompanyaven a la frontera espanyola. En el seu retorn, els «passeurs» duïen «balise diplomatique». Aquesta cadena era independent de la d'en Josep Rovira de Perpinyà, del POUM, que també tenia contacte l'Antoni Planagumà¹⁴ que no era del partit. Degut a l'amistat que jo tenia amb en Rovira i el seu company

¹³ Es refereix a Pelegrí Serrat, que fou nomenat jutge de pau d'Olot durant la Guerra Civil, el novembre del 1936 i fins als fets del maig del 1937.

¹⁴ Antoni Planagumà i Gelada era membre d'Acció Catalana Republicana. Secretari del Comitè de Milícies Antifeixistes. Sobre el personatge pot consultar-se: PLANAGUMÀ i GELADA, Antoni. *La Guerra Civil a Olot, memòries des de l'exili*. Nova Biblioteca Olotina, núm. 2. Olot. 2002.

Pomés de Lleida, una vegada en una de les seves visites, varen dir-me si coneixia companys que volguessin fer el treball de «passeurs». D'allà ve que en Picola treballés per ells¹⁵; fet que en guardo un rossec inesborrable. En Picola i els seus companys, sabien per boca d'en Rovira, que si els alemanys els detinguessin, no podien fer res per alliberar-los, puix els del «Foreing Office», tenia dit a tothom que defugien tota responsabilitat. Aquesta branca de «passeurs» era ben pagada. D'ací bé la llatinadura de la «Vida fàcil» d'en Picola i de tota la «Cadena». Es guanyaven bé la vida, no tinguent necessitat de fer cap altre treball. Per enlairar la moral de la seva «gent», en Rovira i en Pomés els hi deien que en cas de detenció, al desplaçar els alemanys als detinguts, farien un cop de mà per alliberar-los de les seves grapes. Pura demagògia, doncs ells mateixos (Rovira-Pomés), sabien que no podien fer-ho. Vaig fer tot el que era al meu alcanç per contactar aquests companys. No hi va haver manera de fer-ho. Per mitjà d'un enllaç d'ells, li vaig posar el fet de la detenció d'en Picola, contestant-me que «eren introbables». La meua pena va ser molt punyent. El fet de la seva detenció, va ser la següent: Venien de passar un escamot d'homes i de retorn portaven «balise diplomatique». Passaven per un camí estratègic de la muntanya de Les Illes (prop de Ceret). El company d'ell anava al seu davant. Al travessar la carretera forestal, varen sentir l'alt dels alemanys (una parella). El seu company va tenir el temps de travessar la carretera, entaforant-se pel bosc. Els guardes alemanys abraonaren en Picola apuntant-li els seus fusells. Feia pocs dies que m'havia dit que no el detindrien viu, doncs sempre anava armat d'un revòlver. Aquest episodi, dies més tard, me'l va contar el seu company. Vinguent de Perpinyà amb bicicleta, feia dues setmanes que em digué que ja l'havien detingut per la muntanya dues vegades, la parella d'alemanys. Ell, com a precaució, sempre portava, al seu damunt, productes del mercat negre (sucre, xocolata, oli, etc.). Vaig insistir que tenia de deixar aquest «treball»; que la seva vida perillava massa, defensant una causa que anava contra els nostres principis marxistes, doncs sortíem d'una guerra (la nostra) i ens llençàvem a matar per gent que feien una guerra (la seva) i no ens havien ajudat a fer-nos guanyar (la nostra) per por que nosaltres canviéssim el règim burgès. Tots els exiliats que estaven ben «situats» varen fugir de la crema, embarcant-se cap a les Amèriques. Em prometé que estava decidit a deixar la seva activitat temerària. No va ser-hi a temps. En Picola va conèixer tres camps de la Mort. Sempre vàrem tenir correspondència amb ell. Feia dos mesos, abans

●

¹⁵ Sobre aquesta xarxa d'evasió, en especial d'aviadors aliats, creada pels serveis d'intel·ligència anglesos, dirigida per en Rovira «Martin», i en Pomés «Pedro», vegeu el llibre esmentat de Therese Mitrani, *op. cit.*, i també: Coll, Josep. Pané, Josep. *Josep Rovira, una vida al servei de Catalunya i del socialisme*. Ed. Ariel. Barcelona. 1978.

d'acabar-se la guerra, que encara va escriure'm. En el seu darrer Camp de la Mort, varen complir-se les disposicions de Hitler, exterminació total. En molts camps, els seus oficials no les varen seguir. Tenia més correspondència d'ell. Vaig entregar-la a les entitats franceses d'informació de deportats. Les unes em varen contestar; d'altres no. També vaig comunicar-ho als dirigents del nostre partit i fugiren per evasives diguent-me que farien tots els impossibles. Del «duo» Rovira-Pomés, ni la més petita nova.

Acompanyo, amic Pujiula, totes les peces que em queden del Dossier Picola. Feu-ne un bon ús, per així rellevar la seva figura de revolucionari intrínsec, no doblegant-se mai, per les persecucions dels Franquistes i dels Stalinistes.

Àngel Blanc.

Andorra, agost del 1978¹⁶

És evident que en Josep Picola, bon coneixedor d'aquestes terres i situat a Ceret, era un element important en el pas de la frontera. Per la seva feina disposava, a més, de documentació falsa. En el moment de la seva detenció duia papers que l'acreditaven com a «Ramon Guasch», natural de Vilafranca del Penedès, però també havia fet servir documentació amb el nom de «Joan Busquets». Amb el nom de «Ramon Guasch» l'escriuien fins i tot la seva família d'Olot i així està identificat en el llibre de Bermejo-Checa, que el situen com a deportat de la població barcelonina; i fou també el nom que utilitzà durant tot el seu captiveri, fins a la mort. Després de passar per la presó de Perpinyà fou traslladat al camp de triatge de presoners, Frontstalag 122, de Compiègne, a la regió de l'Oise, on ingressà el 17 de gener de 1944, poques setmanes després de la seva detenció.

Allà va poder escriure al seu amic Miquel Bassols¹⁷.

Benvolguts amics: Estic a Compiègne i em convé urgentment roba i menjar, principalment calçat, roba d'abric i una muda interior; per menjar qüestions de farines i coses de poc bulto; podeu fer dos paquets de menjar cada mes i un de roba. Parla amb en Rovira i ell que se'n cuidi, els paquets poden fer fins a 10 Kg. Sobretot que vagi tant de pressa com pugui i que tingui memòria de l'adreça. Per la roba en Blanc pot anar a la casa que vivia que allà hi tinc de tot i els afers que em quedin allí, la dona de la casa que me'ls guardi. Allí també hi tinc mongetes i pernil que em podríeu enviar. En lo successiu vos aniré donant noves meves, procureu treure el neguit als de casa, ja que de fet no corro

¹⁶ Arxiu de l'autor.

¹⁷ Nascut a Olot, també militant del POUM i exiliat a França.

cap perill. Res més, conserveu-vos i penseu que la meva solució és el rebre paquets regularment. Els paquets per ferrocarril. Records a tots i una estreta de mà del vostre amic:

Ramon Guasch

La meva adresa: Batiment A7-Chambre 7

Matricula 21569.

Frontstalag 122.

Compiègne (Oise).

Envieu tabac.

Envieu «colis» encara que no rebeu noves meves, que d'aquí no en surto si no és alliberat; podeu fer un giro de 600 francs. En el paquet de roba no hi poseu res de menjar, perquè contaria com un de queviures i només tinc dret a rebre'n dos per mes.¹⁸

No sabem si els paquets li arribaren a Compiègne, ja que dos dies després d'entrar al camp de triatge fou deportat al camp de concentració de Buchenwald, ja en terres alemanyes. Abans de ser traslladat, però, pogué enviar una postal amb el text imprès en francès: *Seré traslladat a un altre camp. No envieu més paquets. Espereu la meva nova adreça.*

A partir d'aquell moment tota la correspondència d'en Josep Picola (Ramon Guasch) va ser escrita en alemany. Escriu una postal des de Buchenwald, el 26 de gener del 1944, on tenia el número 40367/62. Finalment el 23 de febrer va ser enviat al camp de Flossenbürg, on el seu registre era el 6497, i tres dies més tard al camp de Johangeorgenstadt, un dels vuitanta camps auxiliars del primer, prop de la frontera amb Txecoslovàquia. El dia 1 d'abril escriu (en alemany): *Benvolguts amics: Em trobo ara a Johangeorgenstadt. Segueixo amb bona salut i sense molèsties. Podem rebre, sense limitacions de número i pes, paquets amb queviures i tabac. També ens poden enviar un parell de sabates i un joc de roba interior. Pel que fa a les cartes, en podem rebre una al mes i ha d'estar escrita en alemany, si no, no ens arriba. Records a la meva família.*

Hi ha documentació sobre paquets de roba i aliments, enviats pels seus amics, així com alguna transferència de francs, la darrera el primer de gener del 1945, feta per Salvador Blanc¹⁹. Al camp de concentració de Johangeorgenstadt, en Josep Picola fou destinat al Sonderkommando, que volia dir que tenia responsabilitat sobre els altres presoners. La seva darrera carta que es conserva, dirigida a l'Àngel

¹⁸ Arxiu de l'autor.

¹⁹ Salvador Blanc era el pare de l'Àngel Blanc; fou membre del primer Ajuntament de la República el 1931, en representació del Casal Català, i s'exilià juntament amb el seu fill el 1939.

Blanc, el 7 d'abril del 1944, deia: *Benvolgut amic: Et poso només unes ratlles per dir-te que la meva moral i la meva salut són molt bones. Si veus en Rovira, digue-li que podem rebre paquets i tabac sense limitacions de número, però res que hagi de ser cuit. Agrairia un parell de sabates; de roba, no en necessito. Si no trobes en Rovira, mira si pots dir a casa que m'ho enviïn, ja que des d'aquí no puc escriure a Espanya. Si tu em contestes, fes-ho en alemany...*²⁰ Tot i així, segons el testimoni d'Àngel Blanc, tingué correspondència d'ell uns dos mesos abans d'acabar la guerra.

El camp de Flossenbürg fou evacuat pels alemanys el 21 d'abril de 1945. Hi varen morir més de 73.000 persones, entre elles 14 espanyols²¹. No sabem en quina data va morir en Josep Picola, però cal pensar que, com succeí en altres camps, fou mort pels alemanys poc abans d'aquesta data.

²⁰ Arxiu de l'autor.

²¹ Deportación. Ed. Petronio. Barcelona, 1969.